

ПРИЛОЗИ

ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, ИСТОРИЈУ И ФОЛКЛОР

*Non sunt contemnenda quasi
parva sine quibus magna constare
non possunt.*

S. Hieronymus

ОСНИВАЧ
ПАВЛЕ ПОПОВИЋ

УРЕДНИШТВО
ЗЛАТА БОЈОВИЋ, СЛОБОДАН ГРУБАЧИЋ, JOLANTA DZIÓWA,
GIORGIO ZIFFER, MIŁICA JAKÓBIEC-SEMKOWOWA,
ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ, ЈОВАНКА КАЛИЋ-МИЈУШКОВИЋ,
НАДА МИЛОШЕВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ, ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ,
JOHANNES REINHART, ЂОРЂЕ ТРИФУНОВИЋ

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

КЊИГА ОСАМДЕСЕТ СЕДМА
2021

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
2021

односно Биљана Јоцић и Стасја Церовић (2011–), док су стручни сарадници на изради годишњака *Трибина Библиотеке САНУ* – Данка Кужељ и Драгослав Боро. Визуелно модерна и информатички савремена (директан онлајн пренос на званичном сајту САНУ), Трибина БСАНУ омогућила је један нов облик постојања везе читаоца и библиотеке у дигиталном добу.

Издања која су пред нама драгоцени су прилог осветљавању путева развоја српске науке и културе и доприносе спознаји значаја који у историји српског народа имају његове најзначајније институције.

Зорица В. Несторовић*

Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима
Студентски трг 3
11000 Београд

УДК 811.163.41.09(082)

**50 ГОДИНА МЕЂУНАРОДНОГ СЛАВИСТИЧКОГ
ЦЕНТРА. КЊ. 2: Велике теме српске лингвистике. Научни
састанак слависта у Вукове дане (1971–2019), Филолошки
факултет Универзитета у Београду, Међународни
славистички центар, Београд, 2021, 738 стр.**

Петодеценијско деловање Међународног славистичког центра при Филолошком факултету Универзитета у Београду обухвата више аспеката – од наставе српског језика за стране слависте, усавршавања лектора српског језика са страних универзитета, преко континуираног одржавања научних састанака слависта, на којима се говори о актуелним темама из области језика и књижевности, до издавачке делатности, која се од традиционалних зборника са скупова последњих година знатно обогатила. Међународни славистички центар је пола века свога постојања (1971–2019) започео са обележавањем прошле, 2020. године, између

* zorica.nestorovic@fil.bg.ac.rs

осталог, и зборником радова *Велике теме српске књижевности*, у којима су тематски и идејно изабарни реферати еминентних проучавалаца српске књижевности изложени на Научним састанцима слависта у Вукове дане. Иначе, и ова едиција је осмишљена као трокњижје, а 2021. године из штампе је изашла друга књига – *Велике теме српске лингвистике*. Књигу су уредили проф. др Драгана Мршевић-Радовић, проф. др Јелица Јокановић-Михајлов, проф. др Александар Милановић и проф. др Бошко Сувајцић, а поред њих редакцију овог издавачког подухвата чине и проф. др Ана Кречмер, проф. др Слободан Павловић и проф. др Галина Тјапко. Ову књигу *Великих тема* рецензирале су Г. Тјапко и А. Кречмер.

Књига *Велике теме српске лингвистике* доноси 62 реферата саопштених у претходних пет деценија на Научним састанцима слависта, углавном на пленарним седницама, и објављених у зборницима. Изабрани прилози су из готово свих лингвистичких области, а потписује их 64 аутора. Уредништво своје мотиве и начин конципирања књиге износи у тексту на почетку зборника *Уводна напомена* (11–12). На крају књиге се налази прилог *Теме научних саставака 1–50* (717–721), као и подаци о првом објављивању изабраних радова – *Библиографска напомена* (723–738), што је израдила Ивана Спасојевић. Радови су распоређени у шест тематских целина.

Зборник започиње избором реферата посвећених улози Вука Караџића у стандардизацији српског језика, Вуковој граматичко-ортографској реформи, лексикографском подухвату – *Српском рјечнику*, као и рецепцији његовог дела. Тематска целина *Вук Стефановић Караџић* садржи девет прилога: Павле Ивић: *Вук Караџић и књижевни језик код Срба* (15–25); Михаило Стевановић: *Вук је, и без синтаксе, био велики синтаксичар* (27–40); Живан Милисавац: *Мајница српска према Вуку и његовој књижевно-језичкој реформи* (41–48); Бранислав Остојић: *Развој књижевног језика у Црној Гори и Вукова језичка реформа* (49–59), Јанко Јуранчић: *Како је Вуков Српски рјечник одјекнуо у словеначкој лексикографији* (61–71), Александар Милановић: *Актуелност Вукових раних погледа на фонетско-фонолошки састав српског књижевног језика (1814–1818)* (73–85), Галина Тјапко: *Језичка личности аутора прве српске Писменице (1814)* (87–102), Милорад Дешић: *Дефиниције у Вуковом „Српском рјечнику“ из 1852. године* (103–108), Пол-Луј Тома: *Од Вука до Вука* (109–119).

Друга тематска целина, под насловом *Векови српске писмености*, доноси радове из историје језика, и то на теме које осветљавају почетне фазе словенске писмености и најраније споменике, преко радова који обрађују теме из споменика насталих на српскословенском, потом радова из ономастике, до радова о књижевним језицима код Срба у 18. и на почетку 19. века. Ова целина сабира једанаест радова – Моше Албауер: *Најстарији писани српске редакције (Синајски словенски рукопис бр. 8)* (123–133), Роланд Марти: *Очување ћирило-методијевске традиције*

(135–149), Зузана Тополињска: *О ћирило-меџодијевској кодификацији солунској дијалектџа (систџем џоказних и односних заменица)* (151–158), Гордана Јовановић: *Светџо џисмо као мотив и библијска местџа у „Сказанију о џисменех” Константџина Филозофа* (159–168), Милица Грковић: *Посланице Јелене Балшић* (169–175), Митар Пешикан: *Еџничке џриликџе у Меџохију у вековима џре Велике сеобе у светџлостџи ономасџичких светџочанстџава* (177–192), Никита Толстој: *Конкуренција и коеџзистџенција норми у књижевном језику 18. века код Срба* (193–201), Ана Кречмер: *О феномену џзв. Рах Slavia Orthodoха у контџекстџу истџорије словенских стџандардних језика* (203–213), Александар Младеновић: *Прилог џознавању односа између срџскоџа и славеносрџскоџа језика у друџој џоловини XVIII и у џрвим деценијама XIX века* (215–221), Питер Херити: *Језик Емануила Јанковића* (223–232), Александар Албијанић: *Стџрана имена и џоџоними у неким срџским џекстџовима XIX века: краџак осврџт на Давидовићеве „Новине срџске” (1814)* (233–242).

Наредна целина, *Срџски језик – књижевни и народни*, надовезује се на претходну и у највећој мери је чине дијакрона истраживања, а теме су усмерене на српски језик од 19. века до наших дана. У овим радовима се посматра саоднос књижевног и народног језика, обрађују дијалектолошке теме, показује степен изучавања српск(охрватск)ог и других југословенских језика у другим срединама. Ова целина броји исто једанаест радова – Јован Кашић: *Стџварање лексичке нормџе џоком џрве џоловинџе XIX века* (245–253), Љиљана Суботић: *Парџицији у функцији џермина у књижевном језику Јована Стџ. Поџовића* (255–261), Јован Јерковић: *Неке особине језика народних умотџворина у делима војвођанских џисаца друџе џоловинџе XIX века* (263–275), Георге Михаила: *Доџринос Ђуре Даничића словенско-румунској филолоџији* (277–287), Асим Пецо: *Развиџак дијалектџолоџије на срџскохрваџском језичком џодручју у XIX веку* (289–298), Слободан Реметић: *О још једном незџајаженом екавско-јекавском босанском џовору* (299–306), Миодраг Јовановић: *Финалне секвенце од два различитџа вокала у црноџорским новошџокавским џоворима* (307–322), Алојз Једличка: *Бохулав Хавранек о књижевним језицима јуџословенских народа* (323–332), Кенет Нејлор: *Стџање џроучавања јужнословенских језика и линџвисџиџе у САД* (333–346), Казимир Фелешко: *Јуџославистџика у радовима џољских линџвисџа* (347–360), Љиљана Бањанин: *Срџски, хрваџски, срџско-хрваџски језик у итџалијанским енциклоџедијама и џериодици* (361–382).

Најобимнија је четврта целина, *Грамаџика и језик*, са осамнаест реферата, а посвећена је синхроним грамаџичким истраживањима српског књижевног језика. На првом месту налазе се радови из морфологије, потом из творбе речи и на крају из синтаксе. То су радови – Јосип Силић: *Синџагмаџски и џараџимаџски оквир џрамаџичких морфџема* (385–390), Димка Савова: *Неуџтрализација џрамаџичке кџиџџорије броја код име-*

ница (391–402), Хилмар Валтер: *О семантици категорије броја у оквиру прајавне системе српскохрватског језика* (403–412), Иштван Њомаркаји: *Улога драматичког рода у преузимању стираних речи* (413–424), Светлана Ресел, Герхард Ресел: *Род, број и антонимија у српскохрватском језику* (425–435), Аделаида Смољска: *Еволуција творбе речи у српском језику и њено проучавање* (437–445), Божо Ћорић: *Варијације у тумачењу изведених речи у једнојезичким речницима српског језика* (447–455), Герхард Невекловски: *О дисинктивним обележјима суфикса у српскохрватском и другим јужнословенским језицима* (457–462), Ранко Бугарски: *Како се рађају суфикси: драматикализација у српском жаргону* (463–469), Владимир Анић: *Наше терминологије и култура књижевног језика* (471–475), Богдан Терзић: *Један тип руских суфиксоидалних сложеница у терминолошкој функцији и њихово трансновање на српскохрватски језик* (477–484), Радмило Маројевић: *Конкуренција језичких средстава и динамика језичког развоја* (485–493), Љубомир Поповић: *Интегрални модел међуодноса синтаксичког система, речника и лексикона* (495–509), Живојин Станојчић: *О једном реченичном моделу у роману „Сеобе” Милоша Црњанског* (511–19), Јелица Јокановић-Михајлов: *Интонационе карактеристике и драматички опис реченица обележених знаком узвика* (521–528), Вејлс Браун: *Неколико случајева синтаксичке синонимије на подручју дојунских реченица* (529–539), Владислава Ружић: *Актуелност Белићевог погледа на прајавне дојуне* (541–552), Милош Ковачевић: *Стиљус априбутива међу одредбама у словенским језицима* (553–569).

Семантичком се може сматрати пета целина, *Лексикологија, фразеологија, стилстика*. Ова целина броји десет радова: Даринка Гортан-Премк: *О лексичкој синонимији* (573–580), Арне Галис: *Ознаке за „сличност” и „једнакост” у словенским језицима и појмови (представе) на којима се оне заснивају (у комуникативном расветљењу)* (581–585), Стана Ристић: *Категорија очекиваности у неким драматичким и лексичким јединицама* (587–595), Милана Радић-Дугоњић: *Љубав – реч, концепт, митологија (на материјалу романа „Сеобе” Милоша Црњанског и његовог руског превода)* (597–608), Драгана Мршевић-Радовић: *Фразеологија – огледало српског народног књижевног језика* (609–619), Ценка Иванова: *Синтаксичка организација лексема (колокација) као дисинктивно обележје код блискородних језика – бугарског и српског* (621–633), Радоје Симић, Јелена Јовановић: *Генеза и еволуција функционалних стилова у српском језику* (635–651), Лили Лашкова: *Функционално раслојавање српског језика и нормирање драматичких иновација у комуникативној перцепцији* (653–660), Богољуб Станковић: *Стилстичке информације у речницима српског и руског језика* (661–671), Владислав Лубаш: *Актуелни покушаји нормирања говорне врсте језика у српском и у другим словенским језицима* (673–684).

На послетку је целина симболички насловљена *Путовање лингвистичких идеја*. Њу чине радови троје лингвиста, академика, Милке Ивић: *Светско путовање идеја Романа Јакобсона (687–692)* и њених ученика Предрага Пипера: *Хронолошки текстови као функционално-семантичка категорија српскохрватског језика (693–701)* и Милорада Радовановића: *Номинализације у српском језику (703–715)*.

Избор радова који доноси зборник *Велике теме српске лингвистике* представља антологију годишњих зборника *Научни саставанак слависта у Вукове дане* у првих педесет година. Радови репрезентују научна промишљања најзначајнијих слависта и србиста у том периоду. Књига је конципрана тако да пружа увид у све важне теме србистике и славистике, доноси како проблемске, тако и синтетичке радове, а неке теме може да оживи и поново актуализује. Она не осликава само историју резултата Међународног славистичког центра већ и србистике у целини.

Марина Љ. Спасојевић*

Српска академија наука и уметности

Институт за српски језик

Кнеза Михаила 36/1

11000 Београд

* marina.spasojevic@isj.sanu.ac.rs

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Љиљана Б. Чолић		
Милорад Д. Средојевић.....	Османски султани и хришћанске султаније	3
Драгана С. Ђурић.....	Предзнаци смрти у народној култури Срба	19
Жарко Д. Војновић.....	Грчке књиге бечке штампарије Димитрија Давидовића	33
Миле Ј. Станић.....	Српско поданство Јована Дучића	47
Тања О. Ракић.....	Грађа и синопсис за историјски роман о ренесанси Растка Петровића	53
Ђорђе Д. Перић	Шеснаестогодишња београдска романијерка Љубица П. Радоичић.....	71
Мирослав М. Јовановић	Мало позната верзија песме Бранка Ћопића <i>Мала моја из Босанске Крупе</i>	89

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА

Снежана В. Јелесијевић.....	Непознати српски препис Кнежевог изборника .	95
Зорица С. Витић.....	Три варијанте једне старе приче. О сну и јави <i>Цара Асе</i>	107
Софија Д. Божић	Антун Фабрис и Риста Одавић: између пријатељства и сарадње.....	119
Драгослав М. Опсеница.....	Преписка: Даница Пинтеровић – Филарет Гранић	127

СЕЋАЊА И СВЕДОЧЕЊА

Milica M. Jakóbiec-Semkowowa.....	Гжегож Латушињски (Grzegorz Łatuszyński) и српска књижевност	133
-----------------------------------	---	-----

ПРИКАЗИ

Зденка Рибарова – Зое Хауптова, <i>Гриџоровичев ѝаримејник</i> , I. Текст со критички апарат, МАНУ, Скопје 1998, 452 стр. Зденка Рибарова, <i>Гриџоровичев ѝаримејник</i> , II. Лексика. Index verborum. Воведна студија Емилије Блахова, МАНУ, Скопје 2016, 542 стр. – Виктор Д. Савић		143
Софија Божић, <i>Срби у Хрватској: хетемонисти или ѝојлачени?</i> , Просвета, Београд, 2019, 266 стр. – Славко В. Петаковић.....		147
Зорица Витић, <i>Свети Пејар Ајѝонски у визанѝијској и јужнословенској ѝтрадицији</i> , Библиотека Ортограф, Књига 9, Чигоја штампа, Београд 2020, 210 стр. – Томислав Ж. Јовановић.....		153
Јован Пејчић, <i>Путеви српске науке о књижевности</i> , ур. Драган Лакићевић, Посебна издања, СКЗ – Лесковачки културни центар, Београд, 2020, 384 стр. – Гордана С. Покрајац		156
Петар Пијановић, <i>Српска култура у XVIII и XIX веку</i> , Матица српска, Нови Сад, 2020, 621 стр. – Зорица В. Несторовић.....		159
<i>Присѝуйине беседе срѝских академика (1886–1947)</i> , књ. 1, уредник Миро Вуксановић, Београд, Српска академија наука и уметности, 2020. 465 стр, [27] стр. са таблама – Сања Д. Степановић Тодоровић.....		163

Светлана Шеатовић, <i>Андрић и Јагран</i> , Андрићев институт, Андрићград-Вишеград, 2020, 110 стр. – Тања О. Ракић	167
Славенко Терзић, <i>На кацијама Константинскојоља. Русија и балканско питање у 19. веку</i> , Историјски институт Београд, Православна реч, Нови Сад, 2021, 742 стр. – Александар П. Растовић	169
Светлана Томин, <i>Где је Буђановачко јеванђеље?</i> , Порекло и судбина једне рукописне књиге, Академска књига, Нови Сад, 2021, 214 стр. – Томислав Ж. Јовановић	176

ЧАСОПИСИ И ЗБОРНИЦИ

<i>Осам векова аутокефалије Српске Православне Цркве</i> , I–II, ур. Владислав Пузовић, Владан Таталовић, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, Београд, 2020, I – 541 стр.; II – 523 стр. – Наташа С. Вуловић Емонтс, Марина Љ. Спасојевић	181
<i>Књижевно дело Рада Драинца: ново читање</i> , Српска академија наука и уметности – Огранак САНУ у Нишу, Народна библиотека „Раде Драинац” Прокупље и Универзитет у Нишу – Филозофски факултет, Ниш – Прокупље 2020, 203 стране. – Миливоје С. Спасић	195
<i>Slawistyka z widokiem na morze</i> , red. J. Dziuba, R. Wyżkiewicz-Maksimow, Gdańsk 2020, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 277. – Jolanta S. Dziuba	200

БЕЛЕШКЕ И ОСВРТИ

Milica Jakóbiec-Semkowowa, <i>Spisy prenumeratorków jako źródło badań nad kształtowaniem się mitów narodowych w Serbii w epoce romantyzmu</i> , Slavica Wratislaviensia, 174, Wrocław, 2021, 19–34 – Злата Д. Бојовић	209
---	-----

ХРОНИКА И БИБЛИОГРАФИЈА

Васо Милинчевић (20. XII 1928–16. XII 2019) – Зорица В. Несторовић	211
Миодраг Стојановић (30. VII 1934–19. VIII 2020) – Љиљана М. Вуловић	215
Лидија Константиновна Гаврјушина (Лидија Константиновна Гаврјушина) (Москва, 28. III 1956 – Москва, 25. XII 2020) – Томислав Ж. Јовановић	218
Нада Милошевић-Ђорђевић (02. 12. 1934 – 27. 07. 2021) – Бошко Ј. Сувајцић	221
Иво Андрић, <i>Госпођица</i> , Критичко издање дела Иве Андрића, коло IV, књ. 18, приредио Милан Потребић, Београд, Задужбина Иве Андрића 2020, 753 стр. – Ана С. Живковић	224
Сања Степановић Тодоровић, Марина Нинић, <i>Библиотека Српске академије наука и уметности. 1841–2021</i> , уредник академик Миро Вуксановић, Издања библиотеке 34, САНУ, Београд, 2021, 231 стр; <i>Трибина Библиотеке САНУ 1991–2021</i> , приредили Данка Кужељ и Драгослав Боро, уредник академик Миро Вуксановић, Издања библиотеке 35, САНУ, Београд, 2021, 67 стр. – Зорица В. Несторовић	231
50 година Међународног славистичког центра. Књ. 2: Велике теме српске лингвистике. Научни састанак слависта у Вукове дане (1971–2019), Филолошки факултет Универзитета у Београду, Међународни славистички центар, Београд, 2021, 738 стр. – Марина Љ. Спасојевић	236
САДРЖАЈ „ПРИЛОГА”	241
ПУТСТВО ЗА ШТАМПУ	243